

ANDRZEJ SZOSZKIEWICZ*

„Droga” spycimierskiego Bożego Ciała do UNESCO

STRESZCZENIE | Artykuł stanowi podsumowanie i chronologiczne uporządkowanie kolejnych etapów starań mieszkańców parafii Spycimierz i gminy Uniejów o wpis na *Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO*, zwieńczonych sukcesem. Przedstawia ścieżkę dojścia do tego zaszczytnego tytułu, którego osiągnięcie nie byłoby możliwe bez dużego zaangażowania lokalnej społeczności i ścisłej współpracy z władzami gminy Uniejów. Artykuł może stanowić inspirację dla innych gmin do podejmowania działań na rzecz ochrony niezwykle istotnego dziedzictwa niematerialnego.

SŁOWA KLUCZOWE | UNESCO, niematerialne dziedzictwo kulturowe, Spycimierz, kwiatowe dywany, Spycimierskie Boże Ciało

The ‘road’ to UNESCO of the Corpus Christi feast in Spycimierz

SUMMARY | This article sums up and presents in chronological order the successive stages in the endeavours of the inhabitants of Spycimierz parish and Uniejów municipality to have Flower carpets tradition for Corpus Christi processions. Entered on the UNESCO’s Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity. The success of these efforts would not have been possible without active engagement of the local community and close cooperation with Uniejów municipality authorities. It can provide an inspiration for other municipalities to take actions aimed at safeguarding of unique cultural heritage.

KEYWORDS | intangible cultural heritage, intangible culture, Spycimierz, UNESCO, flower carpets, Corpus Christi in Spycimierz

---

* Andrzej Szoszkiewicz, koordynator ds. dziedzictwa kulturowego w gminie Uniejów;
e-mail: a.szoszkiewicz@smartlink.pl

Wprowadzenie

Dnia **16 grudnia 2021 r.** nominowana przez Polskę „Tradycja dywanów kwiatowych na procesje Bożego Ciała” została wpisana na *Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości*, prowadzoną przez Organizację Narodów Zjednoczonych ds. Edukacji, Nauki i Kultury (ang. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* – UNESCO). *Lista*, stanowiąca świadectwo ludzkiej kreatywności i różnorodności kulturowej, jest jednym z narzędzi, za pomocą którego organizacja wypełnia swoje zadania wynikające z *Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego* z 2003 r. W 2011 r. Polska ratyfikowała ten dokument i jest jednym ze 178 państw stron *Konwencji UNESCO*.

Raz w roku na *Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości* wpisywane są współcześnie praktykowane zjawiska kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie. Czym jest niematerialne dziedzictwo kulturowe w rozumieniu *Konwencji UNESCO*, czytamy w art. 2 tego dokumentu:

Niematerialne dziedzictwo kulturowe oznacza praktyki, reprezentacje, formy wyrazu, wiedzę, umiejętności – a także instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzenie kulturowe z nimi związane, które społeczności, grupy, a w niektórych przypadkach także jednostki uznają za część swojego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez społeczności i grupy w odpowiedzi na ich środowisko, interakcje z przyrodą i historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, promując w ten sposób szacunek dla różnorodności kulturowej i ludzkiej kreatywności.

Dla celów niniejszej konwencji uwzględniane będzie wyłącznie takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z istniejącymi międzynarodowymi instrumentami ochrony praw człowieka, jak również z wymogami wzajemnego szacunku między społecznościami, grupami i jednostkami oraz zrównoważonego rozwoju¹.

Tak zdefiniowane niematerialne dziedzictwo kulturowe przejawia się między innymi w takich dziedzinach, jak:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;

¹ Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r.

- sztuka widowiskowa i tradycje muzyczne;
- zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne;
- wiedza o przyrodzie i wszechświecie oraz związane z nią praktyki;
- umiejętności łączące się z tradycyjnym rzemiosłem.

Pierwsze wpisy na *Listę* zostały dokonane w 2008 r. Do dziś wielokrotnie ją wydłużano. Obecnie na *Liście reprezentatywnej* znajduje się 529 elementów niematerialnego dziedzictwa ze 135 krajów².

Kwiatowe dywany są układane z okazji uroczystości Bożego Ciała w niewielkiej parafii Spycimierz koło Uniejowa oraz w czterech parafiach w woj. opolskim. Wpis tej tradycji na światową listę UNESCO to osiągnięcie niebywałe. Do grudnia ubiegłego roku Polska reprezentowana była zaledwie przez jedną tradycję rodzimą – szopkarstwo krakowskie, i jedną międzynarodową – bartnictwo (wspólnie z Białorusią). W 2021 r. oprócz kwiatowych dywanów na liście znalazło się jeszcze sokolnictwo, lecz jako wpis międzynarodowy 24 państw. Spycimierskie Boże Ciało to zatem pierwszy wpis z woj. łódzkiego na liście UNESCO i to nie tylko w dziedzinie kultury niematerialnej. Region nie ma także reprezentanta na *Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO*, która obejmuje zabytki kultury materialnej i przyrodniczej.

Wpis na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Droga do uzyskania wpisu na *Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości*³ nie jest łatwa i jeśli ma się zakończyć sukcesem, wymaga dużego zaangażowania ze strony społeczności kultuwującej daną tradycję, jak również ścisłej współpracy z lokalnym samorządem oraz ekspertami. Działania, które z dzisiejszej perspektywy możemy uznać, że wprowadziły nas na drogę do wpisu na światową listę rozpoczęły się w 2016 r. Był to wtedy jeszcze cel odległy, nie do końca zgłębiony, lecz z pewnością brany pod uwagę. Kamieniem milowym było niewątpliwie powstanie Parafialnego

2 <https://www.unesco.pl/kultura/dziedzictwo-kulturowe/dziedzictwo-niematerialne/listy-dziedzictwa-niematerialnego/lista-reprezentatywna-niematerialnego-dziedzictwa-ludzosci> [dostęp: 4.05.2022]; <https://ich.unesco.org> [dostęp: 4.05.2022].

3 https://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista__NDK [dostęp: 30.04.2022].

Stowarzyszenia „Spycimierskie Boże Ciało”, którego głównym celem jest „aktywne podtrzymywanie wśród parafian tradycji układania dywanów kwiatowych na uroczystość Bożego Ciała w Spycimierzu i dbanie o religijny wymiar i sakralny charakter uroczystych obchodów Bożego Ciała”⁴. Wkrótce potem z inicjatywy Józefa Kaczmarka, burmistrza Uniejowa, księdza proboszcza Wojciecha Kaźmierczaka i Marii Pełki, prezes Parafialnego Stowarzyszenia „Spycimierskie Boże Ciało”, zaczęto przygotowania do opracowania wniosku o wpisanie na *Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego*. Dnia **14 lutego 2018 r.** etap ten został uwieńczony sukcesem – prof. Piotr Gliński, minister kultury i dziedzictwa narodowego, przychylił się do ich prośby i dokonał wpisu.

Rola Stowarzyszenia „Spycimierskie Boże Ciało” w procesie uzyskania wpisu na listę UNESCO

Z pewnością nie ma przesady w stwierdzeniu, że bez dużego zaangażowania mieszkańców parafii droga do UNESCO byłaby dużo trudniejsza. Przy czym w tak skomplikowanych kwestiach, jak uzyskanie wpisu na światową listę, potrzebna jest dobra współpraca depozytariuszy tradycji. Najkorzystniej, gdy taka współpraca przybiera postać formalnej organizacji, np. stowarzyszenia czy fundacji. Organizacja, której nadano określony statut i strukturę, staje się nie tylko pewnym partnerem samorządu w realizacji różnych przedsięwzięć, lecz pełni też funkcję przedstawiciela lokalnej społeczności w kontaktach m.in. z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz z UNESCO.

Parafialne Stowarzyszenie „Spycimierskie Boże Ciało” powstało 2 marca 2016 r. Po dwóch miesiącach zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym w Łodzi. Jego głównym celem jest aktywne podtrzymywanie wśród parafian tradycji układania kwiatowych dywanów na uroczystość Bożego Ciała i dbanie o religijny wymiar i sakralny charakter corocznych obchodów tego święta. Od początku na czele stowarzyszenia stoi Maria Pełka. W składzie zarządu znajdują się również: ks. Dariusz Ziemiak, ks. Tobiasz Winnicki, Sylwia Bednarek i Jolanta Sobczak.

Dzięki swojej aktywności Stowarzyszenie przyczynia się do większego zaangażowania całej wspólnoty parafialnej w tę piękną tradycję, kładąc

---

⁴ Statut Stowarzyszenia „Spycimierskie Boże Ciało” z dnia 2 marca 2016 r.

nacisk na jej religijną symbolikę i chrześcijański wymiar. Członkowie organizacji byli obok burmistrza Uniejowa głównymi inicjatorami starań o wpisanie tradycji układania kwiatowych dywanów na *Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego*. Uczestniczyli oni w przygotowywaniu wniosku, kompletowaniu dokumentacji zdjęciowej oraz uzyskali zgody na wpis na listę od każdego mieszkańca zaangażowanego w tradycję. Podobną funkcję pełniło Stowarzyszenie w procedurze uzyskania wpisu na światową listę. Ważną rolę Stowarzyszenia jest też współpraca z naukowcami, którzy w ramach projektów przeprowadzają badania w dziedzinie etnologii, geografii, turystyki i historii. Członkowie Stowarzyszenia lub wskazane przez nich osoby udzielają badaczom informacji, poszukują odpowiednich osób do uczestnictwa w wywiadach, ankietach i innych procedurach badawczych. W ramach międzynarodowej współpracy organizują delegacje, które biorą udział w zagranicznych wydarzeniach, podczas których układają dywany i obrazy z kwiatów. W trakcie rewizyt opiekują się gośćmi, m.in. z Włoch, Litwy, Łotwy czy Niemiec.

Od 2018 r. Stowarzyszenie współorganizuje seminaria w formie interdyscyplinarnych warsztatów w ramach projektów. Mieszkańcy biorą też udział w konsultacjach społecznych, a przedstawiciele społeczności przygotowują prezentacje i uczestniczą w debatach.

Działania wspierające dążenia do wpisu na *Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości*

Wpis na krajową listę dodał mieszkańcom skrzydeł, utwierdzając parafian oraz władze gminy w przeświadczeniu, że mają wszelkie predyspozycje, by starać się o wpisanie na *Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości*. Od 2018 r. gmina nawiązała współpracę z publicystą Andrzejem Godlewskim, specjalizującym się w problematyce międzynarodowej. Jego rolą było rozpoznanie możliwości uzyskania wpisu na światową listę. Podczas spotkań w Polskim Komitecie ds. UNESCO, Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego i innych instytucjach oraz poprzez analizę dokumentów uzyskał wiele cennych informacji, które bardzo pomogły nam w podjęciu odpowiednich działań. Zebrany przez niego materiał upewniły nas, że wpis na światową

listę jest w zasięgu naszych możliwości. Niestety Andrzej zmarł przedwcześnie 7 czerwca 2019 r.

W osiągnięciu tego celu znacznie pomogły dwa projekty dofinansowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz z budżetu gminy Uniejów: „Tradycja Bożego Ciała w Spycimierzu – pamięć i promocja” i „Procesja Bożego Ciała z tradycją kwietnych dywanów w Spycimierzu – ochrona i wzmacnianie tradycji”, które koordynowała Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Uniejowie. Celem tego pierwszego było upamiętnienie, docenienie i upowszechnienie wyjątkowej w Polsce spycimierskiej tradycji, a także wzmocnienie lokalnej tożsamości kulturowej oraz zainspirowanie do dalszych działań. W ramach drugiego projektu, o większej randze, przeprowadzono w latach 2019–2020 m.in. terenowe badania koordynowane przez dwa zespoły badawcze: etnograficzny – kierowany przez dr hab. Katarzynę Smyk, prof. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, i geograficzno-turystyczny pod kierunkiem dr hab. Bogdana Włodarczyka, profesora Uniwersytetu Łódzkiego. Ich celem było sporządzenie ekspertyz i sformułowanie wstępnych rekomendacji. Stanowiły one podstawę do rozpoczęcia przez depozytariuszy prac nad programem ochrony dziedzictwa.

Pod kierunkiem naukowców prowadzono też warsztaty i konsultacje społeczne. Ich celem była integracja lokalnej społeczności wokół dziedzictwa, zaangażowanie w miarę możliwości wszystkich członków wspólnoty w działania planowania i realizacji zadań o charakterze ochronnym, a także wzmocnienie poczucia wysokiej wartości swojej tradycji. Ważny element projektu stanowiło zorganizowanie III i IV Seminarium Spycimierskiego. To kontynuacja rozpoczętych w 2018 r. międzynarodowych spotkań na temat niematerialnego dziedzictwa kultury w Polsce i na świecie.

Podsumowaniem tych działań było wydanie publikacji *Procesja Bożego Ciała z tradycją kwietnych dywanów w Spycimierzu. Raport z badań i rekomendacje do planu ochrony* pod redakcją prof. Katarzyny Smyk⁵, zawierająca wskazówki i wytyczne do planu ochrony zjawiska. Prowadzone projekty zaowocowały nie tylko cennym materiałem z badań, lecz także – co ważne – przekonały oraz zintegrowały mieszkańców do działań ukierunkowanych na wpis na Listę UNESCO.

---

5 K. Smyk (red.), *Procesja Bożego Ciała z tradycją kwietnych dywanów w Spycimierzu. Raport z badań i rekomendacje do planu ochrony*, Uniejów–Wrocław 2020.

Dodatkowo tematyka spycimierskich kwiatnych dywanów podejmowana była przez różnych autorów na łamach wydawanego od 2012 r. „Biuletynu Uniejowskiego”. Szczególnie w ostatnich tomach opublikowane zostały artykuły i materiały odnoszące się pośrednio lub bezpośrednio do spycimierskiej tradycji układania kwiatnych dywanów⁶.

Zakres złożonego wniosku

Wniosek o wpis na *Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego* wraz z dokumentacją przekazywany jest do sekretariatu UNESCO w Paryżu oficjalną drogą przez upoważnionego reprezentanta państwa strony *Konwencji*, czyli w przypadku Polski – ministra kultury i dziedzictwa narodowego. Plik aplikacyjny składa się z czterech części:

- formularza ICH-02,
- dowodów zgody depozytariuszy i ewentualnie listów rekomendacyjnych,
- dziesięciu zdjęć,
- filmu wideo.

W formularzu aplikacyjnym zgłaszający jest proszony o wykazanie, że element proponowany do wpisu spełnia wszystkie poniższe kryteria, tj.:

1. Stanowi niematerialne dziedzictwo kulturowe zgodnie z definicją zawartą w art. 2 *Konwencji*.
2. Wpis przyczyni się do zapewnienia widoczności i świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zachęci do dialogu, odzwierciedlając w ten sposób różnorodność kulturową na świecie i dając świadectwo ludzkiej kreatywności.
3. Opracowane zostały środki zabezpieczające, które mogą chronić i promować ten element.
4. Został nominowany przy możliwie najszerszym udziale zainteresowanej społeczności, grupy lub, w stosownych przypadkach, osób oraz za ich wolną, uprzednią i świadomą zgodą.
5. Jest włączony do inwentarza niematerialnego dziedzictwa kulturowego funkcjonującego na terytorium państwa strony *Konwencji*.

---

⁶ Przykładowo: W. Kaźmierczak, *Procesja Bożego Ciała z tradycją kwiatnych dywanów w Spycimierzu jako krajowe dziedzictwo niematerialne*, „Biuletyn Uniejowski” 2018, t. 7, s. 65–75.

Przygotowanie wniosku o wpis na światową listę trwało ok. sześciu miesięcy – od października 2019 r. do końca marca 2020 r. Zespół redakcyjny pracował pod kierunkiem Joanny Cichej-Kuczyńskiej, radcy ds. UNESCO z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Ze strony Uniejowa pracę koordynował Andrzej Szoszkiewicz w ścisłej współpracy z burmistrzem Józefem Kaczmarkiem i mieszkańcami parafii Spycimierz. Tych ostatnich reprezentowali: Maria Pełka, prezes Parafialnego Stowarzyszenia „Spycimierskie Boże Ciało”, Jolanta Ilska, radna Rady Miejskiej w Uniejowie, oraz Stanisław Pełka, sołtys Spycimierza. W fazie przygotowawczej dołączono do wniosku z inicjatywy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego kwiatowe dywany układane w czterech parafiach w woj. opolskim – Kluczu, Olszowej, Zalesiu Śląskim i Zimnej Wódce, które w 2020 r. zostały włączone do *Krajowej listy NDK*. Zgody na wspólny wpis udzielili depozytariusze z parafii Spycimierz oraz z czterech parafii z Opolszczyzny (Klucza, Olszowej, Zalesia Śląskiego i Zimnej Wódki). Pod koniec marca 2020 r. Polska formalnie zgłosiła „Tradycję dywanów kwiatowych na procesje Bożego Ciała” do wpisu na *Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości*. Oprócz wniosku aplikacyjnego dokumentacja zawierała własnoręcznie podpisane, dobrowolne i świadome zgody depozytariuszy tradycji na nominację do wpisu na *Listę UNESCO*, ponadto listy rekomendacyjne, m.in. od burmistrza Uniejowa i przewodniczącego Rady Miejskiej w Uniejowie, ordynariusza diecezji wrocławskiej, dziekana dekanatu uniejowskiego i dyrektora Instytutu Geografii Miast i Turyzmu Uniwersytetu Łódzkiego. Dodatkowo w pakiecie znalazło się 10 zdjęć oraz film w reżyserii Janusza Tatarkiewicza. Później okazało się, że trafiony dobór zdjęć i wysoka jakość artystyczna i merytoryczna filmu były ważnym czynnikiem, który zadecydował o wpisaniu na *Listę UNESCO*. Załączony materiał wizualny razem z wnioskiem stanowią bowiem podstawowe i najważniejsze źródło informacji oraz bazę do oceny przez ekspertów. Ważnym źródłem są też opracowania i artykuły naukowe oraz strony internetowe. Ze zrozumiałych względów eksperci nie są w stanie osobiście dotrzeć do miejsc, gdzie kultywuje się tradycje.

Dwadzieścia jeden miesięcy oczekiwania na wpis

Miesiące oczekiwań na ewentualny wpis wypełnione były intensywną pracą. Biblioteka uzyskała kolejną dotację na projekt „Procesja Bożego Ciała

z tradycją kwietnych dywanów w Spycimierzu w kontekście krajobrazu kulturowo-przyrodniczego”, w którym przewidziano następny etap badań etnograficznych i geograficznych rozszerzonych o badania historyczne, utworzenie Społecznego Archiwum Spycimierskiego oraz opracowanie materiałów edukacyjnych dla powstającego Centrum „Spycimierskie Boże Ciało”. Choć w 2020 r. Polskę opanowała pandemia i wprowadzono ograniczenia, parafianie ze Spycimierza jak zawsze stanęli na wysokości zadania. Zgodnie z tymczasowymi przepisami układanie dywanu trzeba było ograniczyć do terenu wokół kościoła. Efekt był jednak niezwykły. Powstał co prawda krótszy kobierzec, lecz bardzo kolorowy, bogaty i pachnący. Dodało to optymizmu i nadziei w tych trudnych czasach.

Ważnym wydarzeniem było rozpoczęcie budowy Centrum „Spycimierskie Boże Ciało” w centrum wsi, naprzeciwko kościoła parafialnego. To efekt długich starań burmistrza Uniejowa o dofinansowanie inwestycji. W lipcu 2021 r. odbyła się uroczystość poświęcenia aktu erekcyjnego, która zgromadziła licznych gości z kraju i z Włoch. Centrum będzie odgrywać ważną rolę w zachowaniu i popularyzacji tradycji układania kwiatowych dywanów. Będzie też miejscem spotkań dla mieszkańców i źródłem inspiracji dla odwiedzających. Powstanie tu przestrzeń na dwie stałe wystawy – dotyczące tradycji układania kwiatowych dywanów i innych zwyczajów z Polski i z zagranicy, a także historii Spycimierza. Będzie także miejsce na wystawy czasowe i pomieszczenia do prowadzenia konferencji i warsztatów dla uczestników z Polski i z zagranicy. Ten międzynarodowy aspekt jest istotny, gdyż od momentu znalezienia się na *Liście UNESCO* tradycja spycimierska stała się rozpoznawalną częścią światowej kultury. Bardzo prawdopodobne, że Centrum „Spycimierskie Boże Ciało” będzie najnowszą tego rodzaju placówką na świecie, służącą zachowaniu i popularyzowaniu dziedzictwa niematerialnego. Można się spodziewać, że zyska ono dużą popularność.

Proces oceny wniosku

Proces oceny trwał ok. 20 miesięcy, potem trzeba było czekać jeszcze miesiąc na oficjalne ogłoszenie decyzji. Czas ten podzielony jest na trzy etapy:

- etap 1 – ok. 7 miesięcy: składanie dokumentów do sekretariatu UNESCO, rejestracja, ewentualne uzupełnianie akt;
- etap 2 – ok. 11 miesięcy: ocena wniosków przez Panel Ewaluacyjny;
- etap 3 – ok. 2 miesiące: analiza i decyzje.

Wnioski składane przez państwa strony o wpisanie niematerialnego dziedzictwa na jedną z list UNESCO rozpatruje Międzyrządowy Komitet ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. Członkowie Komitetu są wybierani na czteroletnią kadencję podczas Zgromadzenia Ogólnego zgodnie z zasadami sprawiedliwej reprezentacji geograficznej i rotacji. W 2021 r. w skład Komitetu wchodziła reprezentacja Azerbejdżanu, Botswany, Brazylii, Kamerunu, Chin, Wybrzeża Kości Słoniowej, Czech, Dżibuti, Jamajki, Japonii, Kazachstanu, Kuwejtu, Maroka, Holandii, Panamy, Peru, Polski, Republiki Korei, Rwandy, Arabii Saudyjskiej, Sri Lanki, Szwecji, Szwajcarii i Togo⁷.

Komitet zbiera się co roku, aby ocenić nominacje zaproponowane przez państwa strony *Konwencji* i zdecydować, czy wpisać te praktyki kulturowe i przejawy dziedzictwa niematerialnego na listy. Oprócz *Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa ludzkości* UNESCO prowadzi jeszcze *Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony* i *Listę dobrych praktyk*.

Informacja o wpisie

Pierwszy pozytywny sygnał dotarł do nas 15 listopada 2021 r. Wtedy to na stronach UNESCO ukazała się „Analiza kandydatów do wpisu na *Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości*” oraz „Sprawozdanie Panelu Ewaluacyjnego za 2021 r.”. W dokumentach tych zawarte zostały rekomendacje Panelu Ewaluacyjnego pod przewodnictwem dr Lubicy Volanskiej, dotyczące nominacji do wpisów na *Listę reprezentatywną*. Panel składa się z ekspertów i reprezentantów akredytowanych przy organizacji UNESCO. To właśnie to grono osób analizuje i ocenia wszystkie wnioski oraz rekomenduje do wpisu bądź wystawia negatywną opinię. Pozytywną ocenę zyskała również „Tradycja układania dywanów kwiatowych na procesje Bożego Ciała”. Radość była ogromna, lecz wiedzieliśmy, że są to rekomendacje, a ostateczna decyzja zostanie podjęta przez Międzyrządowy Komitet ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego podczas 16. sesji w dniach 13–18 grudnia 2021 r. w Paryżu.

Sesja, która odbyła się w całości online, zgromadziła setki uczestników – przedstawicieli państw stron, organizacji pozarządowych, instytucji

⁷ <https://ich.unesco.org/en/members-00028> [dostęp: 25.04.2022].

kulturalnych i innych interesariuszy z całego świata. Obradom przewodniczył Punchi Nilame Meegaswatte, sekretarz generalny Narodowej Komisji ds. UNESCO w Sri Lance.

Program był bardzo napięty. Członkowie Komitetu zatwierdzali szereg dokumentów, w tym: 18 raportów o elemencie wpisanym na *Listę pilnie chronionych*, 28 sprawozdań z realizacji *Konwencji UNESCO 2003* i z aktualnego stanu elementów wpisanych na *Listę reprezentatywną* przez państwa strony w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach, 6 nominacji do *Listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony*, 48 nominacji do *Listy reprezentatywnej*, 5 propozycji do *Rejestru dobrych praktyk*, prośbę o pomoc międzynarodową, 46 wniosków o akredytację, złożonych przez organizacje pozarządowe, 66 sprawozdań z działalności akredytowanych organizacji pozarządowych do wglądu.

My czekaliśmy na punkt 8 b agendy, obejmujący rozpatrzenie i ogłoszenie nominacji na *Listę reprezentatywną*. Ze względu na nieprzewidywalny czas rozpatrywania wcześniejszych punktów musieliśmy na bieżąco śledzić przebieg obrad. Do ostatniej chwili nie było pewne, kiedy Komitet zajmie się naszym wnioskiem. Obserwująca obrady od początku radca Joanna Cicha-Kuczyńska na bieżąco informowała o zmieniających się terminach. W końcu nadeszła bardziej precyzyjna informacja, że wniosek będzie rozpatrywany w czwartek, 16 grudnia ok. godz. 11.00. Tego dnia tuż przed wyznaczoną godziną do sali konferencyjnej Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Uniejowie, gdzie udostępniona została transmisja z obrad, przybyli burmistrz Józef Kaczmarek, prezes Maria Pełka, sołtys Stanisław Pełka, radna Jolanta Iliska, prof. Katarzyna Smyk, dyrektor Beata Szymczak, koordynator Andrzej Szoszkiewicz oraz Agnieszka Olczyk z działu promocji Urzędu Miasta. Nad stroną techniczną czuwał informatyk Michał Jankowski. Reprezentanci parafii Spycimierz przynieśli flagę Polski ułożoną w specjalnej formie z żywych róż, która ozdobiła stół w sali. Sam moment ogłoszenia decyzji był bardzo wzruszający. Na naszych oczach tradycja została wpisana do światowego rejestru jako druga z Polski (po szopkarstwie krakowskim) i jako jedna z czterech, gdy doliczymy wnioski międzynarodowe, w których wśród składających państw była też Polska (sokolnictwo i bartnictwo). Nie ma więc żadnych wątpliwości, że kwiatowe dywany ze Spycimierza oraz opolskich wsi znalazły się w ścisłej awangardzie polskich tradycji, które uzyskały takie uznanie.

Decyzja 16.COM 8.b.33

Numeracja użyta przy decyzji obejmuje: numer porządkowy sesji Międzynarodowego Komitetu ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (16.COM), numer porządkowy agendy sesji (8.b.), numer wniosku (33). Przewodnicząca Panelu Ewaluacyjnego dr Lubica Volanska odczytała rekomendację członków Panelu, następnie przewodniczący Punchi Nilame Megaswatte odczekał chwilę na ewentualne głosy sprzeciwu. W związku z tym, że takowych nie zgłoszono, uderzeniem młotka ogłosił, że rekomendacja została przyjęta. Wtedy na dokumencie zostało dopisane słowo „*approved*” („przyjęte”) i rekomendacja nabrała mocy ostatecznej decyzji. Oto jej treść przetłumaczona na język polski:

„Komitet

1. Przyjmuje do wiadomości, że Polska zgłosiła tradycję układania dywanów kwiatowych na procesje Bożego Ciała (nr 01743) do wpisania na *Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości*:

Tradycja układania dywanów kwiatowych jest w Polsce nieodłącznie związana z Bożym Ciałem. W to święto, podczas którego zazwyczaj odbywa się msza święta, a po niej radosna procesja z kościoła na ulice, rodziny z kilku miejscowości układają z kwiatów kolorowe i symboliczne dywany na trasie procesji, zazwyczaj na odcinku drogi przed domami. Dywany kwiatowe pokrywają drogę biegnącą od kościoła przez wieś i mogą mieć długość prawie dwóch kilometrów. Używane kwiaty są zbierane z okolicznych pól lub z rodzinnych ogrodów. Można też użyć ziemi, piasku, kory drzew i świeżo ściętej trawy lub liści tataraku. Rodziny zaczynają zbierać kwiaty na kilka dni przed uroczystością, a układanie dywanów rozpoczyna się wcześniej rano w Boże Ciało. Przygotowania trwają kilka godzin, a efektem końcowym jest efemeryczne i zbiorowe dzieło sztuki, które ma wyrażać religijność, kreatywność i uznanie dla piękna przyrody. Tradycja ta jednoczy całą społeczność i kształtuje lokalną tożsamość. Praktyka ta jest przekazywana od pokoleń, zwłaszcza w rodzinach. Przy wsparciu parafii i organizacji pozarządowych regularnie organizowane są też warsztaty tworzenia wzorów w szkołach.

Uznaje, że na podstawie informacji zawartych w dokumentacji nominacja spełnia następujące kryteria wpisu na *Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości*:

R.1: Elementem jest zbiorowa praktyka przygotowywania i układania dywanów kwiatowych w święto Bożego Ciała. Przygotowywanie dywanów kwiatowych jest umiejętnością przekazywaną od pokoleń, zwłaszcza w rodzinach, gdzie dzieci uczą się poprzez obserwację i uczestnictwo. Warsztaty tworzenia wzorów odbywają się regularnie w miejscowych szkołach przy wsparciu parafii i organizacji pozarządowych. Wiele działań organizowanych jest przez stowarzyszenie parafialne. Należą do nich warsztaty, wycieczki, badania, seminaria oraz tworzenie archiwów, publikacji, filmów i zdjęć, które pomagają podnosić świadomość na temat lokalnego dziedzictwa. Nie ma podziału na role związane z płcią i każdy może aktywnie uczestniczyć w tworzeniu dywanów.

R.2: Na poziomie lokalnym wpis podniósłby świadomość obecności niematerialnego dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich, a tym samym zwiększyłby szacunek dla lokalnej tradycji. Na poziomie krajowym wpis podniósłby ogólną świadomość różnorodności lokalnych i regionalnych tradycji Bożego Ciała w całym kraju, a także świadomość istnienia *Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego*. Na poziomie międzynarodowym wpisanie na *Listę* wzmocniłoby więzi między pokoleniami Polaków i Niemców, których łączy ta tradycja. Zachęci również do dialogu, stanowiąc przykład niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które integruje mniejszości narodowe i sprzyja procesom pojednania.

R.3: W nominacji wyjaśniono wkład społeczności w zapewnienie trwałości elementu poprzez praktykę, która sięga 120 lat wstecz, poprzez publikację albumów fotograficznych, filmów dokumentalnych, badania naukowe i seminaria oraz poprzez wspieranie przekazywania elementu, zwłaszcza dzieciom. Wysiłki państwa obejmowały prowadzenie badań naukowych, monitorowanie ryzyka marketingowego oraz zapewnianie wsparcia finansowego i instytucjonalnego. Dla elementu opracowano zintegrowaną propozycję ochrony, która zakłada poprawę infrastruktury drogowej w miejscu, gdzie znajduje się dywan, przeciwdziałanie zagrożeniom związanym z globalizacją i migracją oraz wdrożenie dodatkowych działań dokumentacyjnych i edukacyjnych. Określono rolę społeczności w opracowywaniu środków ochronnych i ich wdrażaniu.

R.4: Zainteresowane społeczności były zaangażowane w cały proces nominacji podczas warsztatów przygotowawczych na temat *Konwen-*

cji oraz podczas przygotowywania dokumentacji. Konsultowano się ze społecznościami w sprawie tekstu paragrafów, miały one możliwość przekazywania informacji zwrotnych i wyjaśniania wątpliwości. Wszystkie powiązane wspólnoty były zaangażowane, a wolna, uprzedzenia i świadoma zgoda została uzyskana dzięki parafianom i depozytariuszom, którzy podpisali się swoimi nazwiskami po otrzymaniu informacji o pełnym procesie przygotowania i złożenia dokumentacji. Nie ma żadnych zasad regulujących dostęp. Jest to zadanie integracyjne, w którym uczestniczą przedstawiciele wszystkich płci, grup wiekowych i społecznych.

R.5: Element został wpisany na *Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego* 14 lutego 2018 r. i 10 marca 2020 r. Inwentarzem zarządza Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz Rada ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. Elementy są wpisywane do inwentarza po ich zgłoszeniu i rozpatrzeniu przez Radę ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, która zbiera się w roku trzy-cztery razy. Z dokumentacji wynika, choć nie jest to jednoznaczne, że Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego wpisuje elementy na podstawie opinii Rady. Inwentarz jest aktualizowany co 5 lat na podstawie sprawozdań przedstawianych przez zainteresowane społeczności i praktyków.

Podjękuje decyzję o wpisaniu tradycji dywanów kwiatowych na procesję Bożego Ciała na *Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości*.

Wyraża uznanie dla państwa strony za przygotowanie dobrze opracowanej dokumentacji oraz dobrze przygotowanego filmu wideo, który świadczy o dużym udziale społeczności.”

Następnie, po oklaskach zebranych osób, przewodniczący oddał głos stronie polskiej. Najpierw z podziękowaniami wystąpił prof. Piotr Gliński, wiceprezes Rady Ministrów, minister kultury i dziedzictwa narodowego, po nim radca Joanna Cicha-Kuczyńska i wreszcie w imieniu depozytariuszy wyrazy wdzięczności przekazały Maria Pełka, Joanna Winnicka i Teresa Sobota. Po południu w bibliotece odbyło się spotkanie w większym gronie, na które przybyli m.in. ksiądz proboszcz Dariusz Ziemiak oraz sołtysi wsi wchodzących w skład parafii Spycimierz. Po odtworzeniu zapisu wideo z ogłoszenia decyzji o wpisie na salę został wniesiony tort, przygotowany specjalnie na tę okazję.

Konkluzje 16. sesji

Ostatecznie podczas grudniowej sesji z 48 nominacji Międzyrządowy Komitet ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego podjął pozytywne decyzje w stosunku do 38, w tym 3 międzynarodowych. Spośród tych rekomendacji tylko 5 zostało nagrodzonych specjalnymi wyróżnieniami – wśród nich były kwiatowe dywany (pkt 4 decyzji). Oprócz naszej tradycji na pochwałę zasłużyły cztery inne zwyczaje z Europy i Ameryki Południowej:

- „Gra na skrzypcach w Kaustinen oraz związane z nią praktyki i sposoby wyrażania się”, nominowana przez Finlandię;
- „L-Ghana a maltańska tradycja pieśni ludowych”, nominowana przez Malte;
- „Wartości, wiedza, zwyczaje i praktyki ludu Awajún związane z garn-carstwem”, nominowane przez Peru;
- „Tradycje nordyckich łodzi klinkierowych”, nominowane przez Danię, Finlandię, Islandię, Norwegię i Szwecję.

Już w tej wąskiej czołówce widać, jak duża była różnorodność zgłaszanych tradycji. Wszystkie przyciągają pięknem sztuki, mądrością i zaangażowaniem ludzi, którzy je kultywują. Wzbogacają nasze emocje i doznania, nakłaniają do głębokiej refleksji.

Bibliografia

Decyzja 16.COM 8.b.33

Kaźmierczak W., *Procesja Bożego Ciała z tradycją kwiatnych dywanów w Spycimierzu jako krajowe dziedzictwo niematerialne*, „Biuletyn Uniejowski” 2018, t. 7, s. 65–75.

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r.

Krakowiak B., Włodarczyk B., *Możliwości wykorzystania potencjału kulturowego Spycimierza dla rozwoju turystyki w miejscowości*, „Biuletyn Uniejowski” 2021, t. 10, s. 11–39.

Smyk K., *Spycimierskie kwiatne dywany na Boże Ciała – typologia i symbolika wzorów*, „Biuletyn Uniejowski” 2019, t. 8, s. 35–65.

Smyk K. (red.), *Procesja Bożego Ciała z tradycją kwiatnych dywanów w Spycimierzu. Raport z badań i rekomendacje do planu ochrony*, Uniejów–Wrocław 2020.

Smyk K., *Zmieniać rzeczy w znaki. Kod przedmiotowy w tradycji Bożego Ciała z kwiatnymi dywanami w Spycimierzu*, „Biuletyn Uniejowski” 2020, t. 9, s. 5–21.

Statut Stowarzyszenia „Spycimierskie Boże Ciało” z dnia 2 marca 2016 r.

Źródła internetowe

<https://ich.unesco.org> [dostęp: 4.05.2022].

https://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/ [dostęp: 30.04.2022].

<https://www.unesco.pl/> [dostęp: 4.05.2022].